

POSTANOWIENIE

Dnia 8 listopada 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski

w sprawie z odwołania J.W. prowadzącego działalność pod firmą: Zakład [...] J. W.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Zabrzu
z udziałem zainteresowanych: G.H., A.J., S.J., J.K. i E.K.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym i podstawę wymiaru składek,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 listopada 2022 r.,
skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 17 marca 2021 r., sygn. akt III AUa 1806/19,

1. wyłącza od odrębnego rozpoznania skargę kasacyjną w części dotyczącej zainteresowanej E.K.,

2. w pozostałym zakresie odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądza od odwołującego się J.W. na rzecz organu rentowego tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego kwotę 960 (dziewięćset sześćdziesiąt) zł.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 marca 2021 r., III AUa 1806/19, Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Katowicach oddalił apelację J.W. od wyroku z dnia 26 czerwca 2019 r., X U 175/19, którym Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołania od pięciu decyzji z dnia 29 listopada 2018 r. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Zabrzu stwierdzających, że G.H., E.K., S.J., A.J. i J.K. podlegają we wskazanych okresach jako zleceniobiorcy u płatnika składek Z. [...]

J.W. obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu, a także określających podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i zdrowotne.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego płatnik składek (J.W.) zarzucił naruszenie przepisów postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, to jest art. 477^{14a} i 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. oraz art. 170 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (dalej także jako p.p.s.a.).

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący powołał się na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości oraz na oczywistą zasadność skargi kasacyjnej. Zagadnienie prawne zostało sformułowane w postaci pytań: 1) czy wydanie przez organ rentowy (Zakład Ubezpieczeń Społecznych) decyzji ustalającej zobowiązanie do zapłaty składek na ubezpieczenie w oparciu o akta kontroli przeprowadzonej w sposób bezprawny, to jest po przekroczeniu ustawowego limitu czasu trwania kontroli, stanowi rażące naruszenie przepisów postępowania przed tym organem, a to naruszenie art. 6 k.p.a. w związku z art. 7 Konstytucji RP oraz art. 7, art. 10, art. 77, art. 79a, art. 80 i art. 107 k.p.a., w myśl obowiązującego od 7 listopada 2019 r. art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., a tym samym, czy stanowi przesłankę uchylenia takiej, zaskarżonej decyzji i przekazania sprawy organowi do ponownego rozpoznania oraz 2) czy przy ocenie rażącego naruszenia przepisów postępowania przed organem rentowym w myśl obowiązującego od 7 listopada 2019 r. art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. sąd ubezpieczeń społecznych jest związany prawomocnym wyrokiem sądu administracyjnego (art. 170 p.p.s.a.) stwierdzającym bezprawność czynności kontrolnych jako podjętych mimo skutecznego sprzeciwu przedsiębiorcy złożonego na podstawie art. 84c ust. 1 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, czyli po przekroczeniu ustawowego limitu czasu trwania kontroli, które to czynności stanowiły podstawę materialną wydania zaskarżonej decyzji ustalającej obowiązek zapłaty składek ubezpieczeniowych przez przedsiębiorcę?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W toku postępowania kasacyjnego nastąpiła śmierć E.K.. W związku z tym Sąd Najwyższy zastosował art. 218 k.p.c. (z odesłania w art. 398²¹ k.p.c.) i przez wzgląd na sprawność postępowania, wyłączył do odrębnego rozpoznania sprawę w zakresie dotyczącym tej uczestniczki.

Skarga kasacyjna płatnika składek w pozostałym zakresie (przy udziale pozostałych uczestników) nie kwalifikowała się do przyjęcia w celu jej merytorycznego rozpoznania. Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia. Nie przysługuje od każdego orzeczenia sądu drugiej instancji, które nie satysfakcjonuje strony skarżącej. Wnosi się ją do Sądu Najwyższego od prawomocnego wyroku poza tokiem instancji. Jej przyjęcie do merytorycznego rozpoznania musi być uzasadnione istotnym interesem publicznym, w szczególności potrzebą dokonania wykładni przepisów, które jeszcze nie doczekały się sądowej interpretacji albo wywołują wątpliwości interpretacyjne, rozstrzygnięciem istotnych zagadnień prawnych, zwłaszcza o charakterze precedensowym, dotychczas nierozważanych przez Sąd Najwyższy, wreszcie wyeliminowaniem orzeczeń oczywiście i rażąco wadliwych.

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 k.p.c.) powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Sąd Najwyższy w ramach tzw. przedsądu bada tylko powołane w skardze kasacyjnej okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, a nie podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie, zaś cel wymagania przewidzianego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. może być osiągnięty jedynie przez powołanie i uzasadnienie przez skarżącego istnienia przesłanek o charakterze publicznoprawnym.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przyczyni się do rozwoju myśli prawniczej i będzie miało znaczenie nie tylko dla oceny konkretnej, jednostkowej sprawy, lecz także przy rozpoznawaniu innych podobnych spraw. Zagadnienie to musi przy tym rzeczywiście występować w sprawie i mieścić się w zakresie problematyki, która podlega badaniu w postępowaniu kasacyjnym (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 29 kwietnia 2021 r., I USK 214/21, LEX nr 3245418, z 29 kwietnia 2021 r., I USK 128/21, LEX nr 3245435; z dnia 29 kwietnia 2021 r., I USK 99/21, LEX nr 3270192). Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na przesłance określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. (potrzeba wykładni przepisów) wymaga wykazania, że określony przepis prawa, będący źródłem poważnych wątpliwości interpretacyjnych, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych. Wątpliwości te i rozbieżności należy przytoczyć, przedstawiając ich doktrynalne lub orzecznicze źródła (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08 oraz z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14, LEX nr 424365 i 1652383). Konieczne jest wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 43). Przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) jest natomiast spełniona wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka (bez konieczności głębszej analizy), sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa niepodlegającymi różnej wykładni (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004 nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

W rozpoznawanej sprawie w pierwszej kolejności należy zauważyć, że uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania obarczone jest błędem logicznym, bowiem skarżący w odniesieniu do tych samych przepisów formułuje istotne zagadnienia prawne, tezę o konieczności dokonania ich wykładni z uwagi na poważne wątpliwości oraz podnosi oczywistą zasadność skargi kasacyjnej, co wzajemnie się wyklucza. Skoro określone przepisy wywołują poważne wątpliwości, które wymagają interpretacji Sądu Najwyższego, to Sady orzekające nie mogły ich w sposób oczywisty, rażąco naruszyć. Coś co jest wątpliwe nie może być zarazem oczywiste.

Wymaga podkreślenia, że identycznie sformułowane zagadnienia prawne były już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego w sprawach ze skarg kasacyjnych tego samego płatnika składek w wyroku z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21 (niepublikowany) oraz postanowieniach: z dnia 19 maja 2021 r., I USK 416/21 (niepublikowane); 16 listopada 2021 r., I USK 339/21 (LEX nr 3333799); 8 grudnia 2021 r., I USK 343/21 (LEX nr 3273590) oraz 29 czerwca 2022 r., I USK 482/21 (niepublikowane).

W powołanym wyroku z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21, Sąd Najwyższy wyjaśnił, że z art. 477^{14a} k.p.c. wynika, iż sąd drugiej instancji, uchylając wyrok i poprzedzając go decyzję organu rentowego, może sprawę przekazać do ponownego rozpoznania bezpośrednio organowi rentowemu, a art. 170 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi deklaruje, że orzeczenie prawomocne wiąże nie tylko strony i sąd, który je wydał, lecz również inne sądy i inne organy państwowe, a w przypadkach w ustawie przewidzianych także inne osoby. Z kolei, art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. stanowi, że jeżeli decyzja nakładająca na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalająca wymiar tego zobowiązania lub obniżająca świadczenie, została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym, sąd uchyla tę decyzję i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania organowi rentowemu. Przepis ten został wprowadzony do porządku prawnego w dniu 7 listopada 2019 r. Sąd Najwyższy przypomniał, że w jego orzecznictwie utrwaliło się, iż postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego a kwestia wad decyzji

administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Sąd ubezpieczeń społecznych jako sąd powszechny, może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 2 grudnia 2009 r., I UK 189/09, OSNP 2011 nr 13-14, poz. 187; z dnia 14 stycznia 2010 r., I UK 252/09, LEX nr 577824 oraz z dnia 1 września 2010 r., III UK 15/10, LEX nr 667499). Wprowadzenie do porządku prawnego art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. regulę tę modyfikuje. Odstępstwo od zasady jest jednak ograniczone podmiotowo i przedmiotowo. Przepis wskazuje bowiem, że chodzi wyłącznie o "decyzję nakładającą na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie", a także, że w ujęciu podmiotowym chodzi wyłącznie o "ubezpieczonego", który jest adresatem decyzji. Sąd Najwyższy przyjął także, że płatnik składek (odwołujący się w niniejszej sprawie) nie posiada statusu "ubezpieczonego" i dlatego art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. nie miał zastosowania. Nie jest to bowiem sprawa, w której wobec ubezpieczonego wydano decyzję nakładającą zobowiązanie, ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie. Sąd Najwyższy podkreślił też, że zestawienie treści powyższego przepisu z art. 477^{14a} k.p.c. nie pozostawia wątpliwości, że art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. zawiera upoważnienie tylko dla sądu pierwszej instancji. Ma to znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę, że skarga kasacyjna jest środkiem odwoławczym od orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 398¹ § 1 k.p.c.). Sąd Apelacyjny w Katowicach nie mógł uchybić art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., gdyż go nie stosował ani nie był uprawniony do jego zastosowania.

W rozpoznawanej sprawie nie zachodzi zatem potrzeba przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, gdyż Sąd Najwyższy wyraził już swoje stanowisko w rozstrzyganej kwestii i nie zachodzą okoliczności prowadzące do zmiany tego poglądu.

Dodać można, że art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. pozwala sądowi pierwszej instancji uchylić decyzję organu rentowego, która "została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym". Chociaż przepis art. 477¹⁴

§ 2¹ k.p.c. jest nowy, to samo pojęcie "rażącego naruszenia prawa" w postępowaniu przed organem rentowym (wydania decyzji z takim naruszeniem) było już wielokrotnie wyjaśniane w orzecznictwie Sądu Najwyższego w kontekście stosowania art 156 § 1 pkt 2 k.p.a. W szczególności orzecznictwo to wyjaśnia, że przy wykładni pojęcia wydania decyzji przyznającej prawo do świadczenia z zaopatrzenia emerytalnego "z rażącym naruszeniem prawa" (art 156 § 1 pkt 2 k.p.a.) należy uwzględniać zasadę zaufania obywateli do państwa i stanowionego przezeń prawa (art. 2 Konstytucji RP). Decyzja administracyjna może zostać uznana za wydaną "z rażącym naruszeniem prawa" tylko wówczas, gdy w odniesieniu do niej spełniają się kumulatywnie następujące przesłanki: 1) oczywistość naruszenia prawa polega na widocznej *prima facie* (na pierwszy rzut oka), sprzeczności między treścią rozstrzygnięcia a przepisem prawa stanowiącym jego podstawę prawną; 2) przepis, który został naruszony, nie wymaga przy jego stosowaniu wykładni prawa; 3) skutki, które wywołuje decyzja, są nie do pogodzenia z wymaganiami praworządności, które należy chronić nawet kosztem obalenia tej decyzji (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 27 marca 2012 r., III UK 77/11, OSNP 2013 nr 5-6, poz. 67; z dnia 18 lutego 2015 r., III UK 104/14, LEX nr 1678087; z dnia 20 września 2018 r., I UK 230/17, LEX nr 2559469 oraz z dnia 16 lipca 2020 r., I UK 20/19, OSNP 2021 nr 6, poz. 67). Celem wprowadzenia art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. (jak wynika z uzasadnienia projektu z nowelizacji z 2019 r.) było umożliwienie sądowi ubezpieczeń pierwszej instancji badania wad decyzji wynikających z naruszenia nie tylko prawa materialnego, lecz także procesowego, niezależnie od tego, czy wady te dotyczą formy, czy treści decyzji a ich wspólną cechą jest to, że naruszają przepisy o postępowaniu przed organem rentowym w takim stopniu, że ich konwalidacja w postępowaniu sądowym jest niemożliwa, gdyż ich naprawienie przez sąd polegałoby w istocie na wydaniu ich na nowo, po ponownym przeprowadzeniu całego postępowania (patrz: Joanna May [w:] Kodeks postępowania cywilnego. Koszty sądowe w sprawach cywilnych. Dochodzenie roszczeń w postępowaniu grupowym. Przepisy przejściowe. Komentarz do zmian. Tom I i II, pod red. T. Zembrzuskiego, Warszawa 2019 - komentarz do art. 477¹⁴).

Na marginesie można także zauważyć, że wprowadzony nowelizacją z 2019 r. (ustawa z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania

cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r., poz. 1469) art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., który - jak stwierdzono - dotyczy postępowania przed sądem pierwszej instancji, wszedł w życie w dniu 7 listopada 2019 r. a zatem nie obowiązywał jeszcze podczas procedowania przez Sąd Okręgowy, który wydał wyrok w dniu 26 czerwca 2019 r. Z tego też względu sąd pierwszej instancji nie mógł naruszyć tego przepisu.

Z tych motywów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto na mocy art. 108 § 1 i art. 98 § 1 w związku art. 398²¹ k.p.c. oraz w związku z § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).